

νώξ, πάντοτε ἐλπίζων, ὅτι θὰ περιπτύξῃ τέλος αὐτὰς εἰς τὰς ἀγκάλας του.

Ἐν Μοναστηρίῳ (Μακεδ.) τῆ 30 Μαρτίου 1890.

Κ. Ξ. ΠΑΠΑΝΙΚΗΤΟΠΟΥΛΟΣ

Δ. Μ. καὶ καθηγητῆς τοῦ γυμνασίου.

ΠΕΡΙ ΙΕΡΩΝ ΔΕΝΔΡΩΝ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγ. φύλλου)

Οἱ φοίνικες

Ὁ φοινιξ κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἱερῶν δένδρων.

«Τιμᾶτε, λέγει ὁ Μωάμεθ, τὸν ἐκ πατρὸς θεῖόν σας, τὸν δακτυλοφόρον φοίνικα, διότι τὸ δένδρον τοῦτο ἐγεννήθη ἐν τῷ παραδείσῳ ἐκ τῆς αὐτῆς γῆς ἐξ ἧς ὁ Ἀδάμ ἐπέλασθη».

Τὸ ἐπὶ τῶν ἄσσυρίων ἀγαλμάτων ἀπαντῶμεν ἱερὸν δένδρον παριστᾶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν κατὰ παράδοσιν μορφήν τοῦ δακτυλοφόρου φοίνικος, ἂν καὶ τὰ ἀποληκτικὰ φύλλα τῶν κλάδων ἀντικαθίστανται ἐνίοτε ὑπὸ τῶν κώνων τῆς πεύκης καὶ τοῦ κέδρου.

Ὁ εὐρισκόμενος ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Νεῖλου δακτυλοφόρος φοινιξ καὶ καλύπτων τὰ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ κατασυσφόμενα μέρη τῶν μεγάλων πεδιάδων παρουσιάζει ἐκτὸς τῆς κυρίας σπουδαιότητος αὐτοῦ θεωρουμένου ὡς τροφή, καὶ ἰδίαν καλλονὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ φοινικοθάλανοι ὄριμοι κρέμονται ἐν εἴδει κεχρυσωμένων βυτρίων ὑπὸ τὸ σκιερὸν φύλλωμα.

Οἱ τᾶξοι

Ὁ τᾶξος ὁ βραχοφόρος (*Iaxus baccata*), κοιν. ἡμερῶν ἔλατο, ὑπάγεται βοτανικῶς εἰς τὴν φυλὴν τῶν τοξοειδῶν, ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν κωνοφόρων. Διακρίνεται τῶν λοιπῶν γενῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης (πεύκης, ἀρκεύθου, ἐλάτης) ἐκ τοῦ βαθέος πρασίνου χρώματος τοῦ φυλλώματος αὐτῆς αποτελουμένου ἐκ φύλλων πλατείων σφηνοειδῶν. Τὰ ἄρρενα ἄνθη φέροντα τοὺς στήμονας ἀτάκτως διατεθειμένους, δὲν εὐρίσκονται εἰς τὸ αὐτὸ εἰς ὃ καὶ τὰ θήλεα δένδρον. Τὸ ἰδιαιτέρον ὅμως τοῦ φυτοῦ τούτου εἶνε ὅτι διακρούτης τῆς ἀναπτύξεως τοῦ σπέρματος τὸ μικρὸν πράσινον περικάλυμμα τὸ εὐρισκόμενον παρὰ τὴν βᾶσιν αὐτοῦ ἀναπτύσσεται τοσοῦτον ὥστε περιβάλλει καθ' ὅλοκληρίαν τὸ σπέρμα. Τότε τὸ περικάλυμμα τοῦτο ὅπερ καὶ *mandua* ἀποκαλοῦσι καθίσταται σαρκώδες καὶ τὸ χρῶμα αὐτοῦ μετατρέπεται εἰς ζωηρὸν ἐρυθρὸν.

Δυστυχῶς τὸ δένδρον τοῦτο τὸ τόσο πολύτιμον δὲν εἶνε διαδεδομένον εἰς τὰ δάση. Τὸ ξύλον τοῦ τᾶξου εἶνε λίαν συμπαγὲς καὶ ἐπιδεκτικὸν στιλπνότητος ἦν καὶ διατηρεῖ ἐπὶ μακρόν, τοῦθ' ὅπερ καθιστᾶ αὐτὸ περιζήτητον παρὰ τῶν γλυπτῶν καὶ τορνευτῶν καὶ τὸ ὅποιον βαπτόμενον μέλαν δυσκόλως τοῦ ἐβένου διακρίνεται.

Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ στελέχους αὐτοῦ κατὰ τὸν μεσαιῶνα, πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν πυροβόλων ὄπλων, ἐχρησιμοποιοῦν τοὺς κλάδους τοῦ πρὸς κατασκευὴν τόξων. Σήμερον καίουσιν τοὺς νέους βλαστοὺς καὶ τὰ φύλλα, διότι ταῦτα ἐμπεριέχοντα δρμύ διηλητήριοι καθίστανται θανατηφόρα εἰς τὰ ζῶα ὅσα τρώγουσιν αὐτά.

Υπάρχουσιν ἐν τούτοις ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ εἰς τινα τῆς Γαλλίας μέρη τᾶξοι, ὧν ἡ καταγωγὴ ἀνέρεται εἰς τὸν ἔβδομον ἢ ὄγδοον μ. Χ. αἰῶνα. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τὰ δένδρα ταῦτα ἐφυτεύοντο ἐν τοῖς κοιμητηρίοις ἕνεκα τοῦ βαθέος πρασίνου χρώματος τοῦ φυλλώματος αὐτῶν καὶ τῆς δοξασίας, ἥτις ἀκόμη καὶ νῦν ἐπικρατεῖ, ὅτι οἱ τᾶξοι ἔχουσι τὴν ιδιότητα νὰ ἀποδιώκουσιν ἐν τῷ ἀέρι τὰς βλαβεράς ὁμάδας τὰς προερχομένας ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν σωματῶν.

Υπὸ τὴν σκιάν τοῦ τᾶξου οἱ ἀρχαῖοι διεξήγαγον τὰς δίκας τῶν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας δίδοντες μάλιστα καὶ κλάδον ἐξ αὐτοῦ εἰς τὸν κεροῖζοντα.

Ἄλλὰ καὶ κατὰ τοῦ δένδρου τούτου ἐπὶ πολὺ ὡς ἱεροῦ θεωρηθέντος πᾶσα παραβίασις δὲν παρήρχετο ἀτιμώρητος. Ἀναφέρεται δὲ τὸ ἐξῆς· ἐν τινι μονῇ τῆς ἀρχαίας γαλλικῆς Βρετανίας ὑπῆρξε τᾶξος βλαστήσας ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς βράδου τοῦ ἀγίου Μαρτίνου. Οἱ Βρεττανοὶ πρίγκιπες προτοῦ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν μονὴν γονυκλινωῶς προσήγοντο ὑπὸ τὴν σκιάν αὐτῆς. Οὐδεὶς, λέγει ἡ παράδοσις, ἐτόλμα νὰ ἐγγίσῃ τὰ φύλλα καὶ τοὺς κλάδους καὶ αὐτὰ τὰ πτηνὰ ἀκόμη ἐσέβοντο τὸ φύλλωμα καὶ τοὺς γλυκεῖς καὶ δροσεροὺς βραγοειδεῖς καρπούς τῆς. Μόνον πειραταὶ Νορμανδοὶ κατακτήσαντες τὴν χώραν ἐφάνησαν ἄσεβεις ὡς πρὸς τὸ δένδρον τοῦτο· δύο μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἐφθασαν εἰς τοσοῦτον ἀναισχυντίας ὥστε καὶ ἐπ' αὐτοῦ νὰ ἀναρριχηθῶσιν, ὅπως κόψωσι κλάδους τινας πρὸς κατασκευὴν τόξων, ἀλλὰ τῆς θείας δίκης ἀγανακτησάσης ἀμρότεροι καταπίπτουσι καὶ θραύουσι τὸν τράχηλον.

Αἱ πεύκαι καὶ οἱ κέδροι.

Ἡ πεύκη καὶ ὁ κέδρος ὑπῆρξαν ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τὸ σύμβολον τῆς δυνάμεως, τῆς πάλης καὶ τῆς ἀντιστάσεως. Ἡ παρουσιαζομένη ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν ἐλαφρῶν καὶ χαριέντων ἀντιπροσώπων τοῦ γένους τῶν πευκῶν ἀφ' ἑνὸς τῶν δακτυλοφόρων φοινίκων καὶ τῶν ταμαρίνδων ἐξ ἄλλου, τούτων πάντων σχηματίζοντων τὴν κυρίαν γλωρίδα τῶν ἐκ τῆς φυσικῆς ἐπιχώσεως σχηματιζομένων γαιῶν, ἦτο τόσο χαρακτηριστικὴ, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ παρέλθῃ ἀπαρητήρητος, ἰδίως καθ' ἣν ἐποχὴν αἱ μυστικαὶ ἰδέαι ἐξεδηλοῦντο ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων.

Ἄς ἐπιτραπῇ ἤδη ἡμῖν νὰ παραθέσωμεν γραμμάς τινας ἐκ τοῦ ἀνά τὴν Ἀνατολὴν ταξειδίου τοῦ Λαμαρτίνου, ὅστις τόσο λαμπρῶς διετύπωσε τὴν λατρείαν τῶν ἀνατολιτῶν πρὸς τὰ γιγαντιαία ταῦτα φυτά.

«Οἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου εἶνε τὰ μεγαλοπρεπέστερα

φυσικά μνημεῖα τοῦ σύμπαντος. Ἡ θρησκεία, ἡ ποίησις, ἡ ἱστορία τὰ καθιέρωσαν ἐξ Ἰσου. Ἡ ἅγια Γραφή τὰ ἐξυμνεῖ εἰς διάφορα χωρία. Οἱ ποιηταὶ κατὰ προτίμησιν ἀρέσκονται εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν ἀποτελουμένας εἰκόνας. Ὁ Σολομὼν ἠθέλησε νὰ τοὺς μεταχειρισθῆ πρὸς στολισμὸν τοῦ ναοῦ, ὃν αὐτὸς πρῶτος ἤγειρεν εἰς ἓνα καὶ μόνον θεόν, ἀναμφιβόλως ἕνεκα τῆς ἀγιότητος, τῆς μεγαλοπρεπειᾶς, τῆς φήμης, ἧς τὰ θαυμαστά ταῦτα τῆς φύσεως φυτὰ ἔκτοτε ἀπῆλθον.

«Οἱ Ἀραβες, εἰς οἰανδήποτε αἵρεσιν καὶ ἂν ἀνήκωσιν, αἰσθάνονται κατὰ παράδοσιν μέγα σεβασμὸν διὰ τὰ δένδρα ταῦτα ἀποδίδοντες αὐτοῖς οὐχὶ μόνον αἰώνιον βλῆστικὴν δύναμιν, ἀλλ' ἔτι καὶ ψυχὴν, ἧτις, ὅπως προικίζει τὰ ζῶα διὰ τοῦ ὀρμεφύτου, τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦ νοῦ, οὕτω καὶ τοὺς κέδρους διὰ σημείων σωφροσύνης καὶ προσηλατικῆς. Κατανοοῦσιν ἐκ τῶν προτέρων τὰς διαφόρους ἐποχάς, σείουσι δίκην μελῶν τοὺς μεγάλους κλάδους των ἀνυψοῦντες αὐτοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἢ καταβιβάζοντες πρὸς τὴν γῆν, καθ' ὅσον περιμένεται πτώσις χιόνος ἢ διάλυσις αὐτῆς. Εἶνε δι' αὐτοὺς ὄντα θεῖα ὑπὸ μορφῇ δένδρων. Αὐξάνουσιν ἐν μόνῳ τῷ Λιβάνῳ ἀναπτυσσόμενοι ὑπερᾶνω τῆς ζώης εἰς ἣν πᾶσα μεγάλη βλάστησις ἐκλείπει. Πάντα ταῦτα ἐκπλήττουσι τὴν φαντασίαν τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς.....

«Ἐν τούτοις τὰ δένδρα ταῦτα βραίνουσιν ἐλαττούμενα. Ἄλλοτε ποτε οἱ περιηγηταὶ ἠριθμοῦν 30 ἢ 40 ἐξ αὐτῶν, ἀργότερον 17, ἀργότερον ἀναφέρουσι μόλις 12. Ἦδη δὲν εὐρίσκονται ἢ ἑπτὰ μόνον, ἅτινα ἐξ ὧν δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ ὄγκου αὐτῶν εἰςὶ σύγχρονα τῶν ἱερογλυφικῶν χρόνων. Πέριξ τῶν γηραιῶν τούτων μαρτύρων τῶν ἐκλείψαντων ἐτῶν ἑναπομένει ἔτι μικρὸν τι δάσος ἐκ 400 ἢ 500 νεωτέρων κέδρων ἀποτελούμενον.

«Κατὰ τὸν Ἰουνίον μῆνα ἐκάστου ἔτους οἱ κάτοικοι τῆς Ἐδῆν, τῆς Κανσίνης καὶ τῶν χωρῶν τῶν πλησιοχώρων κοιλάδων ἀνέρχονται εἰς τὸ μέρος ἐνθα εὐρίσκονται οἱ κέδροι καὶ εἰς τοὺς πόδας αὐτῶν ἐκτελοῦσι λειτουργίαν. Πόσαι πρόσευχαι δὲν ἀντήχησαν ὑπὸ τοὺς κλάδους τούτους! Καὶ ποῖος ὠραιότερος νῶς, ποῖος βωμὸς τοῦ οὐρανοῦ ἐγγύτερος! Τί ἀγιώτερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον ἐπιστέγασμα τοῦ τελευταίου ὄροπέδιου τοῦ Λιβάνου, τοῦ στελέγους τῶν κέδρων καὶ τοῦ θόλου τῶν ἱερῶν τούτων κλάδων, οἵτινες ἐσκίασαν καὶ σκιαζοῦσιν ἀκόμη τόσας ἀνθρωπίνους γενεάς, αἱ ὁποῖαι προφέρουσι διαφόρως τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀναγνωρίζουσι αὐτὸν πανταχοῦ ἐν τοῖς ἔργοις του καὶ τὸν λατρεύουσι ἐν ταῖς φυσικαῖς αὐτοῦ ἐκδηλώσεσι! »

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΟΒΕΡΛΟΣ
πτυχιούχος τῆς σχολῆς τοῦ Montpellier

ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΣ ΤΩΝ ΔΕΝΔΡΩΝ

Ἡ μακροβιότης τῶν δένδρων εἶνε διάφορος. Ἐν τῇ Ἐυρώπῃ συνήθως ἀποκόπτονται ταῦτα πρὶν ἢ φθάσωσιν

εἰς τὸ ὄριον τῆς ζωῆς αὐτῶν, ἂν καὶ εἰς μεγάλα τινὰ δάση, ὡς τὸ τοῦ Φοντανεμπλώ κτλ., ἀπαντᾷ τις Δρύς, Πλατάνους, Καστανέας, Πτελέας, Φιλύρας, κτλ., τῶν ὁποίων ἡ αὐθεντικὴ ἡλικία φαίνεται ὑπερβαίνουσα τὴν χιλιετηρίδα. Διηγούνται ὅτι ἡ Ἐλβετικὴ Φιλύρα τοῦ *Fribourg* ἐρυτεύθη κατὰ τὸ 1476. Εἰς τὸν νομὸν *Charente-Inférieure* τῆς Γαλλίας ὑπάρχει μία τῶν μεγαλύτερων τῆς Ἐυρώπης δρυῶν ἀριθμοῦσα οὐχὶ ὀλιγώτερον τῶν 1800 ἐτῶν. Ἡ ἡλικία καστανέας τινὸς ἐπὶ τοῦ ὄρους Αἴτνης εὐρισκομένης χάνεται ἐν τῷ σκότει τῶν ἐτῶν. Αἱ ἐν Καλλιφορνίᾳ ἀποκοπεῖσαι Βελλιγκτωνίαι ἠριθμοῦν πλείονας χιλιετηρίδας, ὡς τοῦτο ἐξήχθη ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ξυλωδῶν αὐτῶν ζωνῶν. Ἀλλὰ μήπως οἱ Βιοβάβ τῆς Σενεγάλης, περὶ ὧν ἐν τῷ τρίτῳ φύλλῳ τοῦ παρόντος περιοδικοῦ ἐγένετο λόγος, εἶνε ὀλιγώτερον περιώνυμοι διὰ τὴν μακροβιότητα αὐτῶν; Παραδείγματα παρομοίας μακροβιότητος δὲν ἐλλείπουσιν εἰς τὰ δάση τοῦ νέου κόσμου.

ΑΔΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Α. Παπαδημητρίου, *Γαλάσιον* εἰς ἅπαντας τοὺς συνδρομητὰς ἐπέστειλεν τὰ φύλλα, ἀπορούμεν πῶς δὲν τὰ ἔλαβον. κ. Γ. Σταυρουτζάκη *Δημησιόγαν* ἐπιστολήν σας ἔλαβamen μετ' ἐγκλειστοῦ ἀγγελίας, εὐχαριστοῦμεν θερμῶς. κ. Α. Κορώνη *Αἰδίνιον* ἐπιστολήν μετὰ συνδρομῆς ἐλάβομεν, φύλλα ἀπεστάλησαν. κ. Καπόγιαννον *Ἐρταῦθα* φύλλα τελευταῖα ἀπεστάλησαν συγγνώμην διὰ τὴν βραδύτητα. Δ. Παπαδόπουλον *Ἀγυονλίτισαν* ἐπιστολαὶ ἐλήφθησαν εἰς συνδρομητὴν Α. Οἰκονόμου ἀπεστάλησαν τὰ φύλλα· οὐδεμίαν πληροφορίαν εἰς τὴν περὶ τῆς ὑποθέσεώς σας. Ἀδελφοῦ Μαυραγιάν *Μοραστήριον*· Ἐπιστολή σας ἐλήφθη· εὐχαρίστως δημοσιεύομεν τὰ ἀποσταλέντα· ἀποδείξειε συνδρομῶν στέλλονται σήμερον. Ζωσιμαῖαν *Σχολήν*, *Ἰωάννινα* ἀποστείλατε συνδρομήν. κ. Κωνσταντῆ *Πάτρας* δὲν μᾶς ἐγράψατε. κ. Δ... *Ἐρταῦθα*· Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐπιστολῆς σας διὰ τὰ περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου δημοσιεύομενα ἐν τῷ «*Προμηθεῖ*» ἀποκρινόμεθα μετὰ τοῦ *Flammariön* (*Le monde avant la création de l'homme* p. 119) ὅτι «Ἐν τῇ παρουσίᾳ καταστάσει τῶν ἡμετέρων γνώσεων ὅταν ἀκούῃ τις ἄλλον στρέφοντα εἰς τὸ γελοῖον τὴν συγγένειαν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ πιθήκου καὶ τῶν ἄλλων ζωϊκῶν εἰδῶν, ὀρεῖται νὰ θεωρῆ ὡς ἀποδεδειγμένον ὅτι ἔγει ἐνώπιον αὐτοῦ ἄνθρωπον ἀμαθῆ ἢ κακῆς πίστεως πρόσωπον, ἢ ἐγκέφαλον πνιγηρῶς περιορισμένον· δέου λοιπὸν νὰ μὴ λαμβάνῃ τὸν κόπον νὰ συζητῆ μετ' αὐτοῦ. Τὰ ὀπισθοδρομικὰ ταῦτα πνεύματα θέτουσι τὴν εὐγένειαν ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει—δηλ. ἐν τῇ καταπτώσει ἀνεργήτου τύπου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τελείου—ἀντὶ νὰ ἀναγνωρίσωσι νὰ θαυμάσωσι καὶ νὰ χαιρετίσωσι τὴν εὐγένειαν ἐν τῇ προοδῷ». κ. Καθριν *Αἰρίσιαν*· ἐπὶ μῆνας ἄγνοοῦμεν τί γίνεσθε. κ. Ζιζηλιαν *Ροστόφ* συνδρομὴ σας ἐπληρώθη ἐνταῦθα. κ. Σκουφον *Μοραξοφ* τὰ ἀποσταλέντα προσεχῶς.

Τίσιος Ἀθηναῖος